

แก้ไข เปลี่ยนแปลงกฎหมาย อันเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งของเพศหญิงในการได้
รับความคุ้มครองสิทธิโดยกฎหมาย และควรนำไปสู่การทะลายอคติเหล่านั้น
ให้ลดน้อยลง

เพื่อไม่ให้ผู้หญิงทั้งหลายที่ตกเป็นเหยื่อ จากการข่มขืนทางกายภาพ
ต้องถูก “ข่มขืน” ซ้ำอีกด้วยน้ำมือของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

มาตรการในการควบคุมตรวจสอบ วิสามัญฆาตกรรม

สาลิณี สายเชื้อ

คำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” เป็นคำที่ใช้เรียกในกรณีเจ้าพนักงานของรัฐใช้
กำลังชั้นรุนแรงถึงตายต่อผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิด ทั้งนี้จะเป็น
การป้องกันหรือปราบปรามอาชญากรรมโดยชอบหรือมิชอบด้วยกฎหมาย เป็น
เรื่องที่ต้องมาพิจารณาตรวจสอบกันอีกชั้นหนึ่ง

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า “วิสามัญ
ฆาตกรรม” หมายความว่าฆาตกรรมที่เจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำเนื่องในการ
ปฏิบัติราชการตามหน้าที่¹ และมีระบุไว้ในพระราชบัญญัติชั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ.
2457 ซึ่งหมายความว่า คดีฆาตกรรมที่ผู้ตายได้ตายด้วยการถูกเจ้าพนักงาน
ฆ่าตายในเวลากระทำการตามหน้าที่เรียกว่าเป็นการประหารชีวิตนอกระบบ

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, (กรุงเทพมหานคร: สำนัก
พิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525), หน้า 760.

กฎหมาย (Extra-judicial execution หรือ Summary execution)²

สำหรับในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีระบุไว้อย่างชัดเจน แต่มีกล่าวไว้ในมาตรา 143 วรรคท้ายว่า “ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามที่ อธิบัติกรรมอัยการ หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง”

การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในสังคมนั้น เป็นไปเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน นโยบายรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจะอยู่ในรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานแนวความคิด 2 แนวความคิด คือ แนวความคิดในการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process Model)³ หากรัฐหรือประเทศใดถือหลักแนวความคิดในการควบคุมอาชญากรรม นโยบายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในสังคมก็จะเน้นไปที่การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นประการสำคัญโดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากนัก แต่จะให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่

ในทางกลับกัน หากรัฐหรือประเทศใดถือหลักแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน นโยบายในการป้องกันและปราบปราม

² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “การประหารชีวิตนอกระบบกฎหมาย”, วารสารอัยการ ปีที่ 20 ฉบับที่ 228 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540, หน้า 1.

³ มนตรี จิตวิวัฒน์, “วิสามัญฆาตกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าพนักงานตำรวจ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2530) หน้า 1.

อาชญากรรมในสังคมก็ต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจะถูกจำกัดอำนาจหน้าที่บางประการ ในขณะเดียวกันจะต้องมีกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย

การกระทำการวิสามัญฆาตกรรมถือเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างหนึ่ง แต่ควรนำมาใช้เป็นมาตรการสุดท้ายหรือเฉพาะบางกรณีเท่านั้น เนื่องจากการกระทำวิสามัญฆาตกรรมนั้นเป็นวิธีการที่รุนแรงถึงชีวิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในการมีชีวิตของบุคคลในสังคม ฉะนั้น ควรกำหนดขอบเขตและข้อจำกัดในการกระทำวิสามัญฆาตกรรม

สำหรับประเทศไทยนั้น ยังคงถือหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคมเป็นเกณฑ์ โดยดูจากบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้มีการบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐไว้โดยตรง ดังเช่น ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวาง หรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น”

จะเห็นว่าขอบเขตในการจับกุมตามกฎหมายมาตรานี้ดูที่พฤติการณ์ เป็นเกณฑ์ในการเลือกใช้วิธีการในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด

สังเกตคำว่า “ป้องกัน” น่าจะมีความหมายสอดคล้องกับการกระทำการป้องกันตามกฎหมายอาญา มาตรา 68 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจำเป็นต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตน หรือของผู้อื่นให้พ้นอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้น

ไม่มีความผิด”

กล่าวคือการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมนั้นจะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากเจ้าพนักงานของรัฐมีเจตนาจะใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย เพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่นในขณะปฏิบัติหน้าที่หรือในการปฏิบัติหน้าที่ การที่เจ้าพนักงานของรัฐตัดสินใจที่จะใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายนั้น ต้องมีเหตุผลอันควรที่จะเชื่อได้ว่ากำลังขั้นรุนแรงถึงตายนั้นจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้เพื่อดำเนินการจับกุมให้ถูกล่วงหรือเพื่อป้องกันการหลบหนี โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของตัวเจ้าพนักงานเองหรือผู้อื่น นอกจากนั้นเจ้าพนักงานของรัฐต้องพิจารณาชนิดของภัยที่กำลังคุกคามในขณะนั้นด้วยว่ามีเหตุผลอันสมควรตามกฎหมายที่จะใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายหรือไม่ประกอบด้วย⁴

หลักเกณฑ์การกระทำการป้องกันตามกฎหมายอาญา มาตรา 68 ที่จะใช้เป็นเหตุผลประกอบพฤติการณ์ในการตัดสินใจใช้วิธีการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมนั้น คือ

1. เพื่อป้องกันสิทธิของเจ้าพนักงานเองหรือผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตราย
2. ภัยอันตรายนั้นจะต้องเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง

3. เป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุ

สำหรับกรณีที่จะถือว่าเป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุในกรณีการกระทำวิสามัญฆาตกรรมนั้น เห็นว่า น่าจะเทียบระดับความรุนแรงของภัยอันตรายที่ถึงชีวิตเท่านั้น เป็นการปกป้องชีวิตคนหนึ่งหรือหลายคนจากภัยอันตราย โดยการตัดสินใจใช้ความรุนแรงในระดับเดียวกันตอบโต้ไปจึงจะเป็นเหตุยกเว้นความ

⁴ Neil C. Chameilin, Kenneth R. Evans. *Criminal Law for Police Officer*, (Englewood Cliff, New Jersey: Prentice-hall, 1981) pp. 90-91.

ผิดของเจ้าพนักงานของรัฐได้ แต่การที่จะอ้างเหตุป้องกันอันจะใช้ในการกระทำวิสามัญฆาตกรรม ยังคงตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ต้องใช้กับกรณีที่มีการขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับกุม หลบหนีหรือพยายามหลบหนีการจับกุมประกอบด้วย หากไม่มีเหตุขัดขวางหรือหลบหนีการจับกุมเกิดขึ้น เจ้าพนักงานของรัฐจะอ้างเหตุป้องกันมาใช้ในการกระทำวิสามัญฆาตกรรมมิได้

ในทางปฏิบัติ การกระทำการวิสามัญฆาตกรรมโดยคำนึงถึงหลักการป้องกันตามกฎหมายอาญา มาตรา 68 นั้น เป็นการจำกัดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในทางหนึ่งขณะเดียวกันก็อาจส่งผลให้การกระทำวิสามัญฆาตกรรมของเจ้าพนักงานของรัฐจำเป็นต้องมีการสร้างพยานหลักฐานหรือสถานการณ์ให้ดูสมเหตุสมผลว่าเป็นการป้องกันตัว เพื่อให้ตนเองได้รับการยกเว้นความผิดในการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากบางครั้งอาจจะเป็นการเสี่ยงอันตรายในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ หากไม่ใช้วิธีการกระทำวิสามัญฆาตกรรม โดยเฉพาะอันตรายที่เสี่ยงนั้น อาจไม่ใช่อันตรายที่แน่ชัดว่าเป็นอันตรายแก่ชีวิต หรือมีความเสี่ยงอันตรายเกิดขึ้น แต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะเรียกว่าเป็นการกระทำการป้องกันตามกฎหมายอาญา มาตรา 68

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 17 บัญญัติว่า

“เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณี ต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง
- (2) ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนีไม่ยอมหยุด ในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด และไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้
- (3) ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไปก่อการวุ่นวาย หรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูรั้ว หรือกำแพงเรือนจำ หรือใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด

ถ้ามีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในที่นั้นด้วย จะใช้อาวุธปืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น”

สังเกตว่าตามมาตรา 17 นี้ มีการให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐ ในที่นี้หมายถึงเจ้าพนักงานเรือนจำไว้เป็นการเฉพาะ โดยกำหนดเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้อาวุธปืน ซึ่งหมายความว่า การใช้อาวุธปืนในการกระทำวิสามัญฆาตกรรมของเจ้าพนักงานของรัฐด้วย ซึ่งขอบเขตอำนาจการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานเรือนจำมีมากกว่ากรณีทั่วไป ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 ตรงที่ว่าจะไม่อ้างการกระทำการป้องกันตามกฎหมายอาญา มาตรา 68 เป็นเกณฑ์เพียงอย่างเดียว หากปรากฏว่าผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ หรือกำลังหลบหนีหรือก่อการวุ่นวายในเรือนจำ โดยไม่ทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำที่สั่งให้วางอาวุธหรือสั่งให้หยุด กรณีนี้เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจที่จะใช้อาวุธปืนในการป้องกันและปราบปรามผู้ต้องขังได้ ผู้เขียนเข้าใจว่าการที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในกรณีเช่นนี้ เนื่องจากเป็นการใช้กำลังกับผู้ต้องขังซึ่งส่วนใหญ่ตกอยู่ในฐานะผู้กระทำผิดแล้ว คืออยู่ในฐานะนักโทษนั่นเอง

สำหรับกรณีฝากขังโดยอยู่ในระหว่างการสอบสวนหรือการดำเนินคดี ซึ่งศาลยังมิได้พิพากษาคัดสินคดีนั้น โดยความเห็นของผู้เขียนการให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในกรณีนี้ น่าจะถือหลักการทั่วไป คือ การกระทำการป้องกันตามกฎหมายอาญามาตรา 68 เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าจะกระทำการวิสามัญฆาตกรรมหรือไม่ เพราะว่าถ้าคำนึงถึงแนวความคิดพื้นฐานในกฎหมายอาญาว่าบุคคลยังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาคัดสินถึงที่สุดนั้น ผู้ต้องหาที่ฝากขังไว้ในเรือนจำในระหว่างการสอบสวนหรือการดำเนินคดีก็ยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ จึงน่าที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เป็นผู้กระทำผิด

มาตรการในการควบคุมตรวจสอบการกระทำการวิสามัญฆาตกรรม

1. การชันสูตรพลิกศพ มีบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 148 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานให้มีการชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย การตายโดยผิดธรรมชาตินั้น คือ

- (1) ฆ่าตัวตาย
- (2) ถูกผู้อื่นทำให้ตาย
- (3) ถูกสัตว์ทำร้ายตาย
- (4) ตายโดยอุบัติเหตุ
- (5) ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ”

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคแรก บัญญัติว่า

ในกรณีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับวุฒิบัตร หรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภาทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่ และในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบ

วิชาชีพเวชกรรมผู้นั้นเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา...

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 3 บัญญัติว่า

ในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครอง ตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพพร้อมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามวรรคหนึ่งและให้นำบทบัญญัติในวรรคสองมาใช้บังคับ

การที่บุคคลถูกกระทำให้ตายโดยการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมนั้น ถือเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติอย่างหนึ่ง เป็นการตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพ คือ การตรวจร่างกายของผู้ตายเพื่อค้นถึงสาเหตุ และพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายแก่บุคคลนั้น^๕

การชันสูตรพลิกศพ ถือเป็นมาตรการในการควบคุมตรวจสอบการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมอย่างหนึ่ง เนื่องจากการค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์แห่งการตายว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตายโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และการตายนั้นเกิดจากการกระทำวิสามัญฆาตกรรมโดยชอบ หมายความว่า เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ โดยใช้หลักการกระทำการป้องกัน ตามกฎหมายอาญา มาตรา 68 หรือ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 17

^๕ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร: มิตรนาการพิมพ์, 2530), หน้า 321-322

เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการชันสูตรพลิกศพ จะเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงมาหลายครั้ง จากเดิมเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2479 มาตรา 150 ได้บัญญัติวิธีการชันสูตรพลิกศพในกรณีวิสามัญฆาตกรรมโดยให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งอยู่ในเขตท้องที่ที่พบศพนั้นคนหนึ่งเป็นผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพกับแพทย์ การที่ให้ผู้พิพากษาเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพด้วยนั้นเนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ในเบื้องต้นของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการตายของบุคคลนั้นว่าบุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตายเนื่องมาจากเหตุใด เพราะการที่บุคคลได้ถึงแก่ความตายโดยการกระทำของเจ้าพนักงานนั้น บุคคลอื่นๆ ไม่มีโอกาสที่จะล่วงรู้ได้ว่าเจ้าพนักงานผู้ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้นได้กระทำต่อผู้ถึงแก่ความตายนั้นอย่างไร^๖

ต่อมาความในมาตรา 150 นี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499 มาตรา 8 กำหนดให้การชันสูตรพลิกศพนั้นให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นอยู่ร่วมกับแพทย์เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ โดยที่ผู้พิพากษาไม่ต้องออกไปร่วมทำการชันสูตรพลิกศพด้วย แต่เมื่อทำการชันสูตรพลิกศพแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการทำการร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากการอ้างว่าจำนวนผู้พิพากษาที่จะปฏิบัติงานไม่พอเพียงและไม่สะดวกแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่

^๖ ประเทือง กิริติบุตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการสอบสวนวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้นและอุทธรณ์ (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2514), หน้า 39.

หลังจากนั้นได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ยกเลิกความในมาตรา 150 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499 โดยบัญญัติไว้ในข้อ 2 ให้การชันสูตรพลิกศพในกรณีวิสามัญฆาตกรรมนั้น พนักงานสอบสวนและแพทย์จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพด้วยพร้อมด้วยพนักงานอัยการนายหนึ่งซึ่งประจำอยู่ในท้องที่ที่ทำการชันสูตรพลิกศพนั้น กรณีนี้จะเห็นว่าเมื่อขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นแล้วไม่ต้องให้ศาลทำการไต่สวนอีก โดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ อ้างว่าหากต้องยื่นคำร้องให้ศาลทำการไต่สวนอีก จะก่อให้เกิดความไม่สะดวกและเหมาะสม แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องในการชันสูตรพลิกศพได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ไปในทางมิชอบ โดยอ้างทำสำนวนเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรม ทั้งนี้โดยไม่ต้องมีการไต่สวนจากผู้พิพากษาอีกชั้นหนึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ตายและญาติของผู้ตาย ดังนั้นภายหลังได้มีการยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ โดยการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2523 ซึ่งให้นำเอามาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งได้ถูกประกาศคณะปฏิวัติยกเลิกไปกลับมาใช้บังคับอีกครั้ง⁷

ปัจจุบันได้มีการแก้ไขมาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดให้การชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม (ซึ่งกฎหมายใช้คำว่า “ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือ

⁷ มนตรี จิตร์วิวัฒน์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 3, หน้า 97-98

ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่”) ต้องกระทำโดยพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ร่วมกับแพทย์ พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพพร้อมกัน ทั้งนี้เพื่อให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำสำนวนชันสูตรพลิกศพส่งไปยังพนักงานอัยการ และให้พนักงานอัยการทำการคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ทำการไต่สวน

จะเห็นว่ากรณีนี้มืองค์กรที่เข้ามาร่วมในการชันสูตรพลิกศพเพิ่มเติมจากเดิมคือ พนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่

เนื่องจากการชันสูตรพลิกศพในกรณีกระทำการวิสามัญฆาตกรรมนั้น เป็นการตรวจสอบเพื่อหาสาเหตุการตายอย่างแท้จริง ว่าการตายนั้นเกิดจากการกระทำวิสามัญฆาตกรรมโดยชอบหรือไม่ เพื่อเป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ จึงมีความจำเป็นต้องมืองค์กรเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพหลายองค์กร เพราะถ้าหากว่าไม่มีการถ่วงดุลโดยองค์กรอื่น หรือปล่อยให้การชันสูตรพลิกศพตกอยู่ในอำนาจขององค์กรหรือหน่วยงานเดียวกัน สิทธิเสรีภาพของประชาชนย่อมถูกกระทบกระเทือนจากการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐได้ และก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น

ฉะนั้นหากการชันสูตรพลิกศพได้รับการตรวจสอบอย่างเข้มงวด โดยกำหนดให้มืองค์กรหลายองค์กรเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ ก็จะมีผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายมากขึ้น เจ้าพนักงานของรัฐจะต้องใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งการสร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่ออ้างว่าเป็นการกระทำวิสามัญฆาตกรรมโดยชอบ เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการตายพ้นความผิดไปย่อมเกิดขึ้นได้ยาก

ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือการที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคแรก ระบุว่าต้องมีแพทย์เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ แต่เนื่องจากการชันสูตรพลิกศพนั้นเป็นศาสตร์ที่สำคัญมากเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางไม่ว่าแพทย์ทุกคนจะมีความรู้ในการชันสูตรพลิกศพได้ แพทย์ที่มีความรู้ทางนิติเวชถือเป็นบุคลากรที่มีความเหมาะสมในการชันสูตรพลิกศพ^๙ ทั้งนี้จะต้องอาศัยการตรวจพิสูจน์ตามหลักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้มาตรฐาน ซึ่งหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นี้จะใช้เป็นเกณฑ์ในการมาช่วยยืนยันหลักฐานต่าง ๆ เพื่อหาสาเหตุการตายที่แท้จริง ดังนั้นการที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคแรก ระบุว่าหากไม่มีแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ก็ให้แพทย์ประจำหน่วยงานรัฐหรือเอกชนทำการชันสูตรพลิกศพได้

จะเห็นว่ากรณีนี้อาจเกิดจากในทางปฏิบัติจริงขาดแคลนแพทย์ที่มีความรู้เฉพาะทางด้านนิติเวช ปัญหาคือถ้าแพทย์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการชี้สาเหตุการตายในขั้นตอนชันสูตรพลิกศพไม่มีความรู้ด้านนี้อย่างเพียงพอ ความถูกต้องในการหาสาเหตุการตายจะมีมากน้อยเพียงใดและผู้ตายอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควรจากการตรวจสอบในขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การวิสามัญฆาตกรรมนั้นอาจเกิดจากความไม่เชื่อในประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายและไม่ศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่ในขณะนี้^{๑๐} บางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่โดยตรงรู้สึกว่าการปล่อยให้ผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม พอถึงชั้นศาลอาจถูกปล่อยตัวไปหรือเข้าคุกโดยได้รับการลดโทษ เมื่อถูกปล่อยตัวหรือพ้นโทษก็กลับ

^๙ พรทิพย์ โรจนสุนันท์, สืบจากศพ (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2545), หน้า 93.

^{๑๐} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2, หน้า 8

มากระทำผิดอีก จึงตัดสินใจระทำการวิสามัญฆาตกรรมแทนที่จะรอกระบวนการยุติธรรม¹⁰

ผู้เขียนเห็นว่า แพทย์มีบทบาทสำคัญมากในการชันสูตรพลิกศพ รัฐจึงควรมีนโยบายสนับสนุนและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแพทย์ทางด้านนิติเวช อาจใช้วิธีการสร้างแรงจูงใจ เช่น เพิ่มค่าตอบแทนในการชันสูตรพลิกศพ ให้สูงเหมือนกับต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะก่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่โปร่งใสตรงไปตรงมา และสนับสนุนให้มีหน่วยงานสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ที่เป็นอิสระและมีความเป็นกลางในการปฏิบัติงาน

เนื่องจากการชันสูตรพลิกศพจำเป็นต้องมีการคำนวน ตรวจสอบการใช้อำนาจระหว่างองค์กรที่ต่างกันเพื่อมาถ่วงดุลอำนาจกัน ซึ่งในทางปฏิบัติ กรณีวิสามัญฆาตกรรมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจถูกส่งไปทำการชันสูตรพลิกศพที่สถาบันนิติเวชของโรงพยาบาลกรมตำรวจ ซึ่งก็จะเป็นการขัดกับหลักการดังกล่าวเนื่องจากการตรวจพิสูจน์โดยองค์กรเดียวกัน

ในส่วนของการกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ควรเพิ่มประสิทธิภาพในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมให้สามารถดำเนินการกับผู้กระทำผิดได้เต็มที่ ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล ที่จะดำเนินการอย่างจริงจังในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยที่ไม่ให้มีการปล่อยตัวผู้กระทำผิดไปโดยอาศัยเหตุว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะลงโทษ ซึ่งจะก่อให้เกิดคดีต่อเจ้าพนักงานของรัฐที่ดำเนินการในชั้นจับกุม เมื่อพวกเขาพบว่าผู้กระทำผิดที่ถูกจับมานั้นบ่อยครั้งมักจะหลุดรอดลอยนวลออกไปได้ หากเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลจึงเป็นเหตุให้ตัดสินใจระทำการวิสามัญฆาตกรรม

¹⁰ พรทิพย์ โรจนสุนันท์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8, หน้า 122

2. การไต่สวนสำนวนการชันสูตรพลิกศพ มีบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 5 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อได้สำนวนชันสูตรพลิกศพแล้วให้พนักงานอัยการทำการคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เพื่อให้ศาลทำการไต่สวน และทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวหาใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ”

มาตรา 150 วรรคเก้า แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่น่าสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบก็ได้ และศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการไต่สวนและทำคำสั่ง...

การไต่สวนคดีนี้เป็นการกำหนดให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการควบคุมตรวจสอบการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมอย่างหนึ่ง โดยเริ่มจากการให้พนักงานอัยการทำการคำร้องขอฝ่ายเดียวเข้ามายังศาลชั้นต้นท้องที่ที่ศพอยู่ ให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ที่ตายเป็นอย่างไร ถ้าตายโดยคนทำร้ายใครเป็นผู้กระทำ

อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าอำนาจการไต่สวนของศาลกระทำได้เพียงพิจารณาคำสั่งดังกล่าวเท่านั้น ถ้าหากผู้ตายได้ตายอันเนื่องมาจากเจ้าพนักงานของรัฐกระทำให้ตายก็ระบุเพียงว่าใครทำให้ตายเท่านั้น ศาลที่จะพิจารณาไต่สวนคดีไม่อาจที่จะพิจารณาถ่วงถ่วงไปถึงขนาดว่าการที่เจ้าพนักงานตำรวจ

กระทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตายนั้น มีมูลเป็นความผิดตามกฎหมายหรือไม่อย่างไร¹¹

สังเกตว่าในมาตรา 150 วรรคเก้า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจศาลในการที่จะเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม และอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการไต่สวนและทำคำสั่ง ซึ่งก็เป็นการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพียงเพื่อให้ได้ความจริงแน่นอนก่อนที่ศาลจะพิจารณาทำคำสั่งว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อไร ใครทำให้ตาย เท่านั้น

มาตรา 150 วรรคแปด บัญญัติว่า

เมื่อศาลได้ปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนแล้ว และก่อนการไต่สวนเสร็จสิ้น สามวัน ภารียา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือญาติของผู้ตาย มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบและนำสืบพยานหลักฐานอื่นได้ด้วย เพื่อการนี้สามวัน ภารียา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือญาติของผู้ตายมีสิทธิแต่งตั้งทนายความดำเนินการแทนได้ หากไม่มีทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลดังกล่าวเข้ามาในคดี ให้ศาลตั้งทนายความขึ้นเพื่อทำหน้าที่ทนายความฝ่ายญาติผู้ตาย

กรณีนี้เป็นการให้สามวัน ภารียา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือญาติของผู้ตาย มีส่วนเข้ามาตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในขั้นตอนของการไต่สวนคดีโดยศาล ทั้งนี้โดยกฎหมายระบุให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอต่อศาล ขอให้ศาลส่งสำเนาคำร้องและแจ้งกำหนดวันนัดไต่สวนให้แก่สามวัน ภารียา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือ

¹¹ มนตรี จิตวิวัฒน์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 3, หน้า 105.

ญาติของผู้ตายทราบก่อนวันนัดไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีเวลาทำคำร้องขอต่อศาลในการที่จะเข้าร่วมซักถามพยานและนำสืบพยานหลักฐานอื่นได้ด้วย และการเข้าร่วมสืบพยานในชั้นไต่สวนของศาลนี้จะเข้ามาในเวลาใดก็ได้ก่อนการไต่สวนเสร็จสิ้น

ทั้งนี้กฎหมายยังให้ความสำคัญของความเสมอภาคในทางคดี โดยให้สิทธิในการแต่งตั้งทนายความดำเนินการแทนได้ รวมไปถึงกรณีศาลตั้งทนายความให้แก่ญาติผู้ตาย หากไม่มีทนายความดำเนินการแทน การที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลเข้ามาทำการไต่สวนคดีเกี่ยวกับการตายจากการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมนั้น ก็เนื่องจากรัฐมุ่งประสงค์ที่จะให้ญาติของผู้ตาย ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล ได้นำพยานหลักฐานเข้ามาซักค้าน ทั้งนี้เพราะในชั้นสอบสวนนั้น บุคคลเหล่านี้ไม่มีโอกาสที่จะนำพยานหลักฐานเข้ามาคัดค้านหรือทำการคัดค้านพยานหลักฐาน ตามที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนไว้แล้วนั้นได้¹² และเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความปลอดภัยในชีวิตของประชาชน ดังนั้นจึงให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมคือศาล เข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันการไต่สวนการตายกรณีวิสามัญฆาตกรรมนั้น ในทางปฏิบัติเป็นเพียงรูปแบบที่กระทำเพื่อให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยเน้นรูปแบบแห่งพิธีการเท่านั้น¹³ มิได้มีการพิจารณากันอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแต่อย่างใด การไต่สวนมักจะเป็นการที่พนักงานอัยการนำพยานเข้าสืบฝ่ายเดียว ฝ่ายผู้ตายมักจะไม่มีส่วนหรือทนายความมาทำการ

¹² มนตรี จิตรวิวัฒน์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 3, หน้า 104.

¹³ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2528), หน้า 144.

ซักพยานด้วยเลย ซึ่งเห็นว่าเป็นการเพียงพอ ศาลไม่ควรวางเฉย (Passive) ในการไต่สวนการตาย แต่ต้องเข้าร่วมค้นหาความจริงอย่างจริงจัง (Active)¹⁴ มิฉะนั้นกฎหมายคงจะไม่ระบุให้ศาลสามารถสืบพยานเพิ่มเติม หากพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการนำสืบยังไม่ชัดเจนเพียงพอ รวมทั้งกรณีที่กฎหมายระบุให้มีทนายความฝ่ายผู้ตายไว้ด้วย

ในขั้นตอนการไต่สวนถ้าฝ่ายผู้ตายไม่มีทนายความก็ให้ศาลแต่งตั้งให้แสดงให้เห็นชัดว่าโดยหลักการกฎหมายต้องการให้เกิดความเสมอภาคในขั้นตอนการไต่สวนคดีของศาล มิฉะนั้นก็จะเท่ากับว่าการไต่สวนในทางปฏิบัติเป็นไปเพื่อจะให้การฆาตกรรมเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น¹⁵

3. การตรวจสอบโดยองค์กรต่างๆ

3.1 การตรวจสอบโดยพนักงานอัยการ เป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น มีอำนาจออกคำสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้อง”

จะเห็นว่ากฎหมายให้ความสำคัญแก่คดีวิสามัญฆาตกรรม เนื่องจากคดีลักษณะนี้เป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยเฉพาะสิทธิในการมีชีวิตอย่างปลอดภัย ดังนั้นกรณีนี้จึงให้อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาราชการแทนเท่านั้นมีอำนาจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง เพื่อเป็นการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

¹⁴ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2, หน้า 7.

¹⁵ ทองใบ ทองเปาด์, “วิสามัญฆาตกรรม ความตายของผาด้า”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 34 (กรกฎาคม 2530), หน้า 32-33.

3.2 การตรวจสอบโดยศาล กรณีศาลจะเข้ามาสืบบทบาทในขั้นตอนที่คดีวิสามัญฆาตกรรมถูกนำมาสู่กระบวนการ และกรณีนี้ก็เป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาว่าคดีวิสามัญฆาตกรรมนี้เกิดขึ้นโดยชอบหรือไม่ โดยคำนึงถึงหลักการกระทำการป้องกันตามมาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเป็นเกณฑ์ หากการกระทำความผิดประกอบของการกระทำการป้องกัน นั้นคือ เป็นการป้องกันตนเองหรือผู้อื่น ให้พ้นภัยอันตรายอันใกล้จะถึง ซึ่งเป็นภัยอันตรายที่เกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุ และพฤติการณ์แห่งการจับกุมนั้นด้วย ก็จะได้ว่าเป็นการกระทำวิสามัญฆาตกรรมโดยชอบอันจะทำให้เจ้าพนักงานของรัฐพ้นจากความผิดไปในการปฏิบัติหน้าที่

3.3 การตรวจสอบโดยองค์กรอื่น เช่น

- สื่อมวลชน การเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อต่าง ๆ ทุกแขนง ในกรณีที่มีการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร ฯลฯ บางครั้งก็ให้ข้อเท็จจริงมาก แต่บางครั้งก็อาจมีข้อเท็จจริงอยู่เพียงเล็กน้อย ถ้าเป็นคดีที่กำลังได้รับความสนใจมาก สื่อต่าง ๆ มักแข่งขันกันในการหาข่าวเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วที่สุด เช่น กรณีคดีวิสามัญฆาตกรรมคนร้าย 6 คน ที่จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นขบวนการค้ายาบ้ารายใหญ่เมื่อ พ.ศ. 2539 สื่อมวลชนได้ทำการแพร่ภาพให้เห็นกันได้ชัดว่าคนร้ายทั้งหมดถูกควบคุมตัว ใส่กุญแจมือเดินออกมาจากบ้าน หลังจากคนร้ายยอมปล่อยตัวประกันและยอมมอบตัวแล้ว แต่ระหว่างทางก็มีการนำคนร้ายกลับเข้าไปในบ้านดังกล่าวอีกครั้ง และก็มีเสียงปึงดังเป็นชุด ๆ แล้วเงียบหายไป ภาพที่ปรากฏออกมาคือคนร้ายเสียชีวิตทั้งหมดโดยปราศจากการใส่กุญแจมือ

ภาพดังกล่าวก่อให้เกิดคำถามตามมามากมายว่า ทำไมในเมื่อคนร้ายยอมจำนนแล้วจึงนำคนร้ายทั้งหมดกลับเข้าบ้านที่เกิดเหตุอีกครั้ง? หรือคนร้ายในสภาพสวมกุญแจมือจะยึดผู้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้อย่างไร? หรือเป็นการฆ่าปิดปากโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ? หลังจากนั้นก็มีการวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็น จากองค์กรต่างๆ มากมาย อาทิเช่น สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.), สมัชชาคนจน, สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ฯลฯ¹⁶

จะเห็นว่าการที่สื่อมวลชนให้ความสำคัญกับการกระทำวิสามัญฆาตกรรมก็อาจมีส่วนผลักดันให้มีการตื่นตัวต่อการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐว่ากระทำไปโดยชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ปัจจุบันจะพบว่ามีกรณีวิสามัญฆาตกรรมคดียาบ้าเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งบางครั้งก็มองว่าเป็นการ “ฆ่าตัดตอน” ของผู้ค้ายาด้วยตัวเอง แต่ก็น่าคิดว่านโยบายรัฐบาลที่ให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องทำการกวาดล้างยาบ้าขั้นเด็ดขาดซึ่งการวัดผลงานก็มักดูจากตัวเลขทางสถิติเป็นเกณฑ์ ทำให้มีส่วนผลักดันให้เกิดการวิสามัญฆาตกรรมมากขึ้นหรือไม่ และการที่มีการขึ้นชมผลงานการกวาดล้างยาบ้าของเจ้าพนักงานของรัฐ อาจเป็นการสนับสนุนให้เกิดแนวความคิดที่จะใช้ระบบศาลเตี้ยมาตัดสินคดีหรือปิดคดีแทนศาลยุติธรรม

- องค์กรสิทธิมนุษยชน ควรเข้ามาสืบบทบาทในการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของสิทธิในความเป็นมนุษย์ ที่เริ่มจากสิทธิในการมีชีวิต สิทธิในร่างกาย ทรัพย์สิน สิทธิทางการเมือง รวมไปถึงเสรีภาพในเรื่องต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจถึงสิทธิเสรีภาพของตนเอง ขณะเดียวกันก็จะทำให้เกิดการตระหนักห่วงแหนสิทธิเสรีภาพที่ตนมีเพื่อไม่ให้ผู้ใดมาล่วงละเมิดได้

¹⁶ ชัชวรินทร์ บุญภาค, “ทัศนคติของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการทำวิสามัญฆาตกรรมของเจ้าพนักงานตำรวจ”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (2541), หน้า 7-8.

หากมีใครมากระทำการใดอันเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของตน เมื่อประชาชนตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพที่เขามีอยู่โดยชอบธรรมในสังคมนั้นๆ การเรียกร้องขอความเป็นธรรมย่อมเกิดตามมา ซึ่งก็รวมถึงกรณีวิสามัญฆาตกรรมด้วย หากการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมของเจ้าพนักงานของรัฐเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายแล้ว ย่อมกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคม ซึ่งแน่นอนฝ่ายผู้เสียหายหรือผู้ตายย่อมต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากรัฐ เช่น กรณีที่มีการแบกโลงศพของนักโทษที่ตายในเรือนจำประท้วงเพื่อขอความเป็นธรรมจากรัฐให้มีการตรวจสอบหาสาเหตุการตายที่แท้จริง ฯลฯ

จะเห็นว่ามาตรการในการควบคุมตรวจสอบการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมนั้น มีการกำหนดขอบเขตและวิธีการควบคุมตรวจสอบไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย อันได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งหากองค์กรที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังก็จะสามารถหาสาเหตุการตายอย่างแท้จริงในกรณีของการกระทำการวิสามัญฆาตกรรมได้ อีกทั้งยังเป็นการทำให้เจ้าพนักงานของรัฐไม่สามารถใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางมิชอบได้ แต่ทั้งนี้ยังคงมีปัญหาบางประการที่ควรแก้ไขในส่วนของกระบวนการชันสูตรพลิกศพ ในกรณีของแพทย์ผู้กระทำการชันสูตรพลิกศพควรระบุให้แพทย์ที่มีความรู้ทางนิติเวชเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพในทุกกรณี รัฐควรมีนโยบายในการเพิ่มจำนวนบุคลากรแพทย์ทางด้านนิติเวชศาสตร์ และการจัดตั้งหน่วยงานนิติวิทยาศาสตร์ที่เป็นอิสระและเป็นกลางในการปฏิบัติงาน ในขั้นตอนการไต่สวนของศาลไม่ควรกระทำในลักษณะแบบพิธีอีกต่อไป แต่ควรหันมาเอาใจใส่อย่างจริงจังในการที่จะค้นหาพยานหลักฐานเพื่อให้ได้สาเหตุการตายอย่างแท้จริงเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

หากพิจารณาในแง่ของเจ้าพนักงานของรัฐผู้ปฏิบัติหน้าที่ การตรวจสอบอย่างเข้มงวดนั้นเป็นการจำกัดอำนาจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ ผู้เขียนเห็นว่านอกจากการกำหนดขอบเขตโดยการใช้หลักเกณฑ์ในเรื่องการกระทำการป้องกันตามกฎหมายอาญาแล้วควรกำหนดขอบเขตในการกระทำวิสามัญฆาตกรรมให้ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ โดยใช้ระดับความรุนแรงของฐานความผิดทางอาญามาเป็นแนวทางเพื่อให้เกิดความสะดวกลงในทางปฏิบัติ และเป็นการให้ความมั่นใจแก่เจ้าพนักงานของรัฐว่าจะไม่ต้องถูกดำเนินคดีภายหลังได้

บรรณานุกรม

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. “การประหารชีวิตนอกระบบกฎหมาย.” วารสาร
อัยการ ปีที่ 20 ฉบับที่ 228 (กุมภาพันธ์ 2540)

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร :
เจริญวิทย์การพิมพ์, 2528.

คณิง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1. กรุงเทพมหานคร :
มิตรนราการพิมพ์, 2530.

ชัชวรินทร์ บุณนาค. “ทัศนคติของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการ
ทำวิสามัญฆาตกรรมของเจ้าพนักงานตำรวจ.” วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2541.

ทองใบ ทองเปาด์. “วิสามัญฆาตกรรมความตายของผาดำ”. สยามรัฐ
สัปดาห์วิจารณ์ 34 (กรกฎาคม 2530).

ประเทือง กิตติบุตร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ว่าด้วยการสอบสวนวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้นและอุทธรณ์. กรุงเทพมหานคร :
แสงสุทธิการพิมพ์, 2514.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525.

พรทิพย์ โรจนสุนันท์. สืบจากศพ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์
พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2545.

มนตรี จิตรวิวัฒน์. “วิสามัญฆาตกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าพนักงาน
ตำรวจ”. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

Neil C. Chamelin , Kenneth R. Evans. *Criminal Law For Police
Officer*. Englewood Cliff New Jersey: Prenticehall, 1981.